

Plútó

Majtényi Mihály

A tanító átjött a szomszédos tanyai iskolából egy kis beszélgetésre. Egy kis kártyára és ivászatra. Kettőn gyalogoltak át, egy fiatal nő is jött vele, egy fiatal lány, úgy mutatta be a tanító: — Erzsébet, a kolléganőm! Vagyis Erzsike — tette hozzá.

Aztán mások is jöttek; borongós vasárnap délután volt az erdészlakban, az ünnep mélységes csöndje ült odakünn a tájon. Most nem hallatszott az irtók örökös lármája onnan a Duna felől, arra Monostornak sem hangzott szekérsörgés, legfeljebb egy harkály kopácsolt a távolból. Néha meg egy elrobogó autó motorja zúgott fel az elkanyarodó betonúton.

Az erdész segédje sűrűn odalépett az ablakhoz és belebámult a korai esthomályba; mintha várna onnan valakit. Az öreg rá is szólt egyszer: — Ne mászkálj örökké, hallod! Inkább töltsél!

Akár egy hajótörött, szigetreszorult, száműzött sereg, olyanok voltak ott az erdészházban; tágas volt a ház és hívogató, mégis úgy borult rá a nehéz cserfasor és bükkerdő, mintha csak játékszer volna, fődél alatt egy dobozban.

Féltucatnál is többen voltak a telefüstölt nagyszobában. Erzsike, a kis tanítónő fiatal volt és hamvas, úgy ütközött ki a borostás, elhanyagolt sok férfi közül; mint egy rózsaszál a tövises rózság legtetején. Egyetlen rózsaszál. A multság már elgyengült, inkább olyan dűnnyögő volt a hangulat; már ott tartottak a mesénél. Valaki ilyenkor rákezdte két pohár között, belebámul a pohárba és idéz, mesél... miről is?

Miről is — hát fontos? Nem fontos. Az izgága erdészsegéd irigy pillantásokat küldött az asztal sarka felé, ahol a tanító és még valaki a vendégek közül közrefogták a fiatal lányt.

Ekkor kopogtatott az erdész. Megütötte széles, vastag aranygyűrűjével a poharat, mint aki szót kér saját házában — tudja ő, mi a rend —; s a tanítók szétrebbentek ott a sarokban. Világos volt, hogy mondanivalója van az öregnek.

— Kutyákról beszél'etek?... de olyat még nem hallottatok, amit én most elmondok nektek!

— Halljuk Ábris bátyánkat — tüzelt a tanító és lelkesedéseért mindjárt el is nyerte jutalmát. Ha ugyan jutalom egy pohár bor ennyi sok ivás után: először neki öltött az erdész, telistele csurgatta a poharát. A lány szeme a kartárs háta mögül villant a házigazdára, tekintetében mintha az állna pajkosan: halljuk a szót, öregapám!

Megkopott, vékonyka, őszülő haja volt az erdésznek; szúette fogú, nyugdíját leső vénember volt. Csak a szemében bujkált huncu'ságféle, amikor rákezdte:

— Daszkalicának hitták a tanítónőt azon a tájon, tudjátok, ahol én legénykoromban erdőt irtottam. A közpon'tól távol folyt az irtás, benn az erdőben a sziklák közt és én vezettem a munkát. Egyedül éltem egy kis faházban ott. Nem volt sok holmim, persze, de azért vigyázni kellett azt a keveset... vagy éppen azért kellett vigyázni. Sok enyveskezű akadt ott a hegylakók között; nappal még csak volt favágó, napszámos, aki szemmel'artotta a házat, alkonyatkor azonban elszéledtek mind vagy pihenőre 'értek... nehéz volt őrizni a kalybát meg az erdőt is vigyázni. S amíg az erdőt vigyáztam, ki őrizte a kalybát, mit gondoltok?

— S' amikor a lányokat kerülgette a faluban, ugye?

Az öreg mérgesen odavágott a tekintetével, mintha helyteleríténé az ilyen hivatlan közbekotyogást... szól ő majd arról az oldaláról is a dolognak, nem kell őt oktatni! S rávete'te pillantását Erzsikére. Aztán krárogott egyet és azt mondta:

— A házamat a Plútó vigyázta. A Plútó.

— A kutya — okvetetlenkedett bele megint a segéd.

— Az. Az, a kutya... de nem ám olyan egyszerű kutya, nem is vadászeb, dehogy! Az én kutyam híres nagy kutya volt, nagyverejű és rettenthet'len, inkább ráillett volna a borjú leírása. Bernardiner kutya volt, amint már kitalálhattátok.

— Ó, én ezekről már hallottam — szól't be'le Erzsike, a tanítónő —, ezek kiment'ik az embert a hóból, ruháiánál fogva kibí'álják. Nagyon hasznos és okos teremtmények ezek, Szent Bernát hegyén fordulnak elő Svájcban...

Mintha a leckét mondaná, úgy fújta. Az öreg erdész derűs pillantásokat küldött a szoknya felé: úgy úgy, csak mondjad, lelkem, segítsd ki a vénembert! Hisz nem is isztok már semmit és bom'lik a társaság, elfogy'ak a történe'tek, mi maradt más hátra, minthogy hazamentek. A rádió, az elromlott — mondta ő a segédjének, vigye a városba, de nem vitte —, a kár'yához sincs kedvük már, már csak az életmentő kutya históriája maradt... Csak mondjad, lányom, mondjad! De mert Erzsi elhallgatott, ő folyt'a'ta megint.

— Olyan kutya volt az, halljátok, hogy sokszor kedvem lett volna beíratni a falusi olvasókördbe. Mert talán olvasni is tudott, csak éppen hogy valamilyen oknál fogva titkolta el'öttem. A többi tudományát nem titkol a persze, a többi tulajdonságát, hűséges volt és bátor, vigyázta a kalybát, ha nekem járni kellett az erdőt... még alkonyatkor is, meg éjszaka, meg m'fene! Tudjátok, milyen nehéz az erdész'sors. Híre volt a kutvámnak, az erdei nép — állítólag — még köszönt is neki. Én ezt ugyan sohasem lá'tam, csak ha vonultam a Plútóval és kalapot emeltek, azt hittem, hogy nekem szól a köszönés. Lojzi, a szomszéd'falú irnoka világosított fel, hogy nem is nekem köszönnek, hanem a Plú'ónak! Nahát, ez a kutya mentette meg az életemet. Ez a bernáthegyi fajta, ahogyan Erzsike olyan szépen eszeltette. Csak azt találjátok ki, hogyan. A végét kell kitalálni ennek a történe'tnek. De... nem fogjátok kitalálni!

— Elsőre kitalálom — ugrott bele a segéd —. A hegyek közt hó volt, maga meg eltévedt, beleesett egy szakadékba... amikor valami daszkalica felé csavargott. Belehuppant, a kutya meg kihúzta.

— Á — legyin ett az öreg —, hát olyannak néztek ti engem, hogy csak úgy nekimegyek a szakadéknak? Elkerültem én messze, kivált télidőben. Meg aztán úgy volt, hogy őszintén mondjam és könnyebben kitalálhassátok — hogy Plútó engem az éhhaláltól mentett meg!

— Akkor tudom! El volt vágva a világtól a kalyibába, a kutya meg áttörte magát a hóviharon és be a faluba. A telepre, onnan irányítva a mentőket. Azok meg jöttek csákyával, szánokkal... így gondolom. — Ezt mondta a tanító.

— Vagy inkább — vágott bele Erzsike — maga a Plútó hozta az élelmi-szercsomagot egy nagy kosárban. Á hozta a hófúvason és úgy mentette meg... .

Az erdészen látszott, sajnálja, hogy nem így történt éppen, ahogy ezt a kis Erzsike elképzei. Feje ingatásával jelez e ezt is. Forgatták aztán tovább a történetet, míg a mesélő megint rákezdte:

— Nem tudjátok, tévedtek mindannyian. Mikor ez történt... nem is tél volt, hanem nyár, hát hogy lett volna akkor hó az erdőben? A havat, azt hagyjátok ki! Élelem nélkül voltam, az igaz, de nem azért, mert nem volt hozzáférhető az erdei kalyibám. Hozott volna abba szalmát is, sajtot is, még sört is a boltos a faluból... de hát nem volt rá pénzmag, a hitelem meg régesrég kimerült nála. Nem volt pénzem és kész. Hogy miért nem volt? Mondhatnám most, hogy nem volt, mert elküldtem a beteg testvéremnek, az igazság azonban az, hogy eldorbézoltam a fizetésemet. Volt egy kis ferbli is a városban, aztán cigányoztam, éjjeli zenét vittünk a hegyi faluba a daszkalicának... a városból csaltuk ki a zenét, ami nem olcsó dolog. Azért állt be a nyomor az én kalyibámba, azért néztük egymást szomorúan esténként, a Plútó meg én... .

Kicsit lógatta a fejét az öreg, s ettől fogva úgy beszélt, min ha okulásul mondaná:

— Mert könnyű a képzeletnek, hogy természeti csapás, ugye... hófúvás, amelybe beleesik a szerencsétlen... a hír szerteszáll a völgyekben és az emberlakta helyről megindul mindenfelől a mentőprocesszió... Jönnek csákyával, bundával, élelemmel... De nehéz aztán a képzelet szárnyalása, ha csupán nyomorról van szó, pénztelenségről... vagyis ha az emberbe beleesik a szegénység. Ha lyukas a nadrágod ülepe — már bocsánat, Erzsike, hogy így mondom —, ha üres a kamra és nincs a zsebben egy pol úra sem! Akkor küldd el segítségért a kutyádat az emberek közé! (Megjegyzem, Plútó volt olyan okos, hogy el sem ment volna egyszerű nyomor címén, segítségért. Tudta ő, mi forog itt kockán!) Na szóval, ha ilyenkor száll végig a segélykiáltás, az emberek mind azt válaszolják: Mi? Segítség? Még mit nem! Hát vigyáztál volna jobban! Amikor még volt. És ne uraskodtál volna, ne muszálytattál volna, barátom... .

Mind azt mondták a tekin'etek Ábris felé: hát igaz is! Hát ez bizony így van. Ez az igazság az emberi világban... de hát mi is volt mégis azzal az életmentéssel?

— Már tudom! Plútó kimentett valami gazdag embert az erdőben egy szakadékból... az meg sok-sok pénzt adott Ábris bátyámnak szerencsés megmeneküléséért... Ez aztán egyszerre szánálta Ábris bátyámat.

Ábris csak forgatta a fejét... az a szó tetszett talán neki, hogy szánálta... .

— Egy gazdag ember? Hát az volt, volt ott a környéken egy Issekutz. Örmény ember volt Issekutz Lukács és nagyon gazdag. Volt neki a hegy tulsó felén rengeteg erdeje... de hogy az arra járt volna és a Plútó ki-

húzta? Dehogy! Hanem én mentem el az Issekutzhoz és kértem tőle tíz forintot elsejéig. Szépen elmondtam neki nyomoromat és jövőtelem célját, és mit gondoltok, mit mondott?

— Hogy nem ád!

— Inkább... hogy ád!

Kétfelül is kiabáltak Ábris felé, az meg mintha mérlegelné, mit is mondjon. Hogy is volt az, hogy is történt? Aztán az utóbbiaknak helyeselt.

— Hogy ád, azt mondta! Ád ő nekem száznyolcvan forintot is, csak nem kölcsönbe, azt nem. Hanem örökáron a nagyhirű kutyámért! A Plútóért! Ha eladom neki.

A tanító — maga is kutyagazda — riadtan nézett az öreg erdészre:

— Csak nem adta oda neki, Ábris bátyám?

Az öreg visszaneézett rá keményen. Aztán tenyerébe hajtotta a fejét és onnan szólt, mintha vallana.

— Már miért ne adtam volna oda neki! De biz odaadtam én! Az az éjjeli zene, tudjátok... megérte! De biz odaadtam én száznyolcvan forintért... háromhavi fizetés volt az akkor... odaadtam és megérte, hogy ott hetvenkedhet em megint a daszkalica oldalán! Új nyakkendő, új kalap, ezüstnyelű rájtpájesli... minden kikerült abból a száznyolcvan forintból. De bizony megérte... hogy az életemet mentette meg a Plútó...

Néz e a pillantásokat maga körül az erdész. Volt aki sunyin lehunyta a szemét... de volt akinek szikrázott a tekintete. És elmarasztaló ítélet volt benne!

És ekkor... szinte bátortalanul kérdezte az öreg:

— Vagy nem tettem talán jól, hogy akkor odaadtam a Plútót... száznyolcvan forintért? Vagy inkább: egy leány miatt...

Csak a petróleumlámpa sercegett — ott van a villany a magasban beszerelve, csak nem vezették idáig a áramot —, sercegett a lámpa, mondom, az emberek hümmögtek. Ilyeneket mondtak: hja, ja... régen volt. Nemsokára a búcsúpoharat emelgették mindannyian; és elindultak, ki erre, ki arra, a betonút felé a legtöbben. A jáger meg úgy maradt sokáig egyedül a szobában, tenyerére hajtott fejjel, mint aki még most is — mindig és örökké — gondolkodik ezen a rejtélyen.

Azt ő már nem hallotta, amit a tanító mondott a sűrű erdőben, a fák alatt, a keskeny kis ösvényen:

— A bolond öregemberek, látja, már csak ilyen emlékeken rágódnak. Mint a kutya a régi csonton.

A lány viszont hallgatott. Azon tűnődött, odaadná e ez az ember itt az ő oldalán a maga féltett vadászkutyáját háromhavi fizetésért és ... őmiatta. Őérte.

